

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ

С.Г. Чиж

(кандидат педагогічних наук, доцент,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет)

В статті освещены ведущие пути педагогически обоснованного использования интерактивных методов с целью продуктивного развития речевой коммуникативной компетенции учеников.

The article describes the main aspects of using interactive methods for development of foreign communicative competence of the pupils.

Процеси реформування національної системи освіти України вимагають оновлення й модернізації навчальних технологій і методів навчання. Прискорення темпу життя, великий потік знань, що впливає на сучасну людину, потребує від неї вміння швидко знаходити необхідне рішення, використовуючи для цього пошукові методи та значну кількість різноманітних джерел інформації. У зв'язку з цим при вивченні навчальних предметів і англійської мови зокрема, все частіше використовуються інтерактивні методи навчання.

Мета статті – окреслити шляхи педагогічно доцільного використання інтерактивних методів з метою продуктивного розвитку іншомовної комунікативної компетенції учнів.

Загальновідомо, що іншомовна комунікативна компетенція проявляється у наявності таких компетенцій, як-от: 1) мовна компетенція, яку формують знання одиниць мови всіх рівнів (фонетичного, лексичного, морфологічного, синтаксичного); 2) мовленнєва компетенція, що передбачає володіння чотирма видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, говорінням, читанням і письмом як засобом спілкування та здійснення педагогічної діяльності в різних типах навчальних закладів; 3) соціокультурна компетенція, що проявляється як уміння ефективно спілкуватися мовою, що вивчається, як з носіями певної культури, так і з представниками інших культур на основі знання норм, правил і формул етикету, реалій національної культури цієї країни та лінгвокраїнознавчих фактів [1].

У психолого-педагогічній літературі інтерактивне навчання трактується як специфічна форма організації пізнавальної діяльності, метою якої є створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної, позитивної взаємодії всіх учасників. Здійснюється колективне, групове, індивідуальне навчання у співпраці, коли вчитель і учні – рівноправні суб'єкти навчання. В результаті організації навчальної діяльності за таких умов у класі створюється атмосфера взаємодії, співробітництва. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, створення проблемних ситуацій. Під час навчання учні вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення. Відтак інтерактивний метод – це діалогічне навчання, у ході якого здійснюється взаємодія вчителя й учнів.

До інтерактивних методів навчання, наприклад, Г.Борецька відносить: евристичну бесіду, презентацію, дискусію, «мозковий штурм», «круглий стіл», ділову гру, рольові ігри, тренінги, портфоліо, кейс-метод, виконання вправ у групі та індивідуально, групову роботу з довідковою літературою та інше [2].

За класифікацією Т.Паніної та Л.Вавилової, інтерактивні методи поділяються на дискусійні, ігрові, тренінгові [3]. Розглянемо їх більш докладно.

Так, для **дискусійних методів** характерним є наявність діалогу, обговорення-спору; зіткнення різних думок, позицій, суджень; обмін досвідом, думками з приводу дискусійного питання, проблеми.

Існують такі форми дискусій.

1. «Мозковий штурм»/метод «колективного мозку» (brainstorming) – вільна форма дискусії, ефективний спосіб швидкого включення всіх учнів в обговорення. Учитель повідомляє тему, мету, правила та критерії оцінювання висловлювань. Далі обираються експерти й секретарі, які фіксують думки учнів. Учитель повідомляє ситуацію, яку слід обговорити. Умовою проведення «мозкового штурму» є доброзичливість учителя, відсутність критики ідей учнів. Кожен учень висловлюється багаторазово, але час одного виступу – не більше хвилини. Наприкінці складається список ідей, їх оцінка, обрання найоптимальніших, оцінка діяльності «експертів», «секретарів» і «доповідачів».

2. «Круглий стіл» – бесіда, у якій на рівних бере участь невелика група учнів (до 5 осіб), відбувається обмін думками як між учнями, так і з «аудиторією» (решта класу). Суттєвою умовою такого виду дискусії є наявність круглого столу, що стимулює мовленнєву активність.

3. «Акваріум» – різновид дискусії, який застосовується у роботі з матеріалом, зміст якого пов'язаний із суперечливими підходами, конфліктами, розбіжностями.

4. «Мікрофон» – різновид загальногрупового обговорення, що дає можливість кожному лаконічно дати відповідь на запитання, довести власну думку. Для організації даної технології добирається проблемне питання. Суттєва деталь – наявність мікрофона (справжнього, іграшкового, уявного); учні передають його один одному, по черзі беручи слово.

5. «Дебати» – формалізоване обговорення, побудоване на основі виступів учасників-представників двох протилежних команд-суперників та заперечень до них.

6. «Ротаційні (змінювані) трійки» – вид діяльності, ефективний на початкових етапах навчання учнів у малих групах; сприяє активному аналізу й обговоренню нового матеріалу з метою осмислення, закріплення та засвоєння.

7. «Метод прес» використовується при обговоренні дискусійних питань та при виконанні вправ, у яких потрібно зайняти й чітко аргументувати визначену позицію з обговорюваної проблеми. За цим методом учні вчать виробляти й формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі.

8. «Засідання суду» – обговорення, що імітує слухання справи у суді, на якому чітко розподіляються ролі всіх учасників.

9. «Дерево рішень»: учитель обирає проблему, яка не має однозначного рішення. Така проблема може бути подана у формі життєвої історії, епізоду з художнього твору чи фільму. Після читання /слухання/ або перегляду формулюється суть проблеми, учні починають її обговорювати і знаходити шляхи вирішення. Коли кілька ідей сформульовано, учні об'єднуються у малі групи (3-4 учні) і заповнюють схему: *The problem – decision – advantages and disadvantages*. На її основі порівнюються переваги й недоліки кожного варіанта рішення проблеми і визначається найефективніша пропозиція.

Деталізуємо педагогічний сенс *ігрових методів*. Йдеться про ігри за правилами, підпорядкованими досягненню заздалегідь накресленого ігрового результату. За О.Огієвичем, дидактична гра – це практична групова вправа з вироблення оптимальних рішень, застосування методів і прийомів у штучно створених умовах, що відтворюють реальну обстановку [4].

Р.Осадчук виокремлює репродуктивні, проблемно-пошукові і творчі ігри. Так, метою репродуктивних ігор є поглиблення й удосконалення учнівських знань (підсистема: «вчитель – учень»). Проблемно-пошукові узагальнюючі ігри передбачають здійснення учнями логічних операцій з елементами пошуку на основі наявних знань, систематизацію імітованого факту. Ці гри будуються на суперечностях між теоретичними знаннями і новими фактами (підсистема: «учень – вчитель – учні»). Мета творчих ігор – виявити нові прояви загального в конкретному; використовувати узагальнення і систематизацію для виконання навчальних завдань і відповідей на запитання у нестандартних ситуаціях (підсистема: «учень – учні») [5].

Гра «виправдовує» перехід на «нову» мову. Вона є одночасно і цікавим видом роботи для учня, й аналогом мовних вправ для вчителя, завдяки яким розвиваються навички всіх видів мовленнєвої діяльності. Основне завдання вчителя полягає в тому, щоб правильно організувати гру, дібрати її відповідно до завдань уроку, до рівня знань, умінь і навичок учнів. Гра має бути цікавою й емоційною, – лише за цих умов можливий максимальний результат. Ігри використовують на різних етапах уроку. За їх допомогою можна перевірити домашнє завдання,

полегшити розуміння навчального матеріалу, закріпити його, перевірити знання учнів перед контролем.

Гра допомагає вчителю англійської мови організувати роботу на уроці, адже за 40-45 хвилин необхідно звернути увагу на фонетику, лексику, граматику, мовлення, читання, письмо, аудіювання. Учням цікавіше виконувати, наприклад, завдання з граматики, коли воно подане у вигляді гри (змагання), ніж писати звичайну вправу. В грі формуються такі якості, як самостійність, ініціативність, організованість, розвиваються творчі здібності, вміння працювати в колективі [5].

На думку А.Пристаєвської, ігрові методи навчання відрізняються від традиційних тим, що гра:

- ефективний засіб активізації, адже у ній легше долаються труднощі, перешкоди, психологічні бар'єри;
- мотиваційна за своєю природою (по відношенню до пізнавальної діяльності вимагає від учнів ініціативності, творчого підходу, уяви, цілеспрямованості);
- багатофункціональна, адже її вплив на учня неможливо обмежити одним аспектом;
- переважно колективна, групова форма роботи, в основі якої – змагання;
- має кінцевий результат, адже у грі учасник отримує приз: матеріальний, моральний (грамота, широке оголошення результату, заохочення), психологічний (самоствердження, самооцінка);
- має чітко поставлену мету й відповідний педагогічний результат [6].

Отже, ігрові вправи і прийоми дають змогу підвищувати активність, працездатність, залучати пасивних учнів до активної розумової діяльності, а також допомагають учителям урізноманітнити методи роботи, знижують утому учнів, зацікавлюють їх змістом роботи.

Проаналізуємо більш докладно *тренінгові методи навчання*, зокрема іноземної мови. Так, під час тренінгу створюється неформальне, невимушене спілкування, яке відкриває перед учнями безліч варіантів розвитку та розв'язання проблеми. Як правило, тренінгові методи роблять процес навчання цікавим, емоційним, необтяжливим.

Тренінг порівняно з традиційними формами навчання має ряд суттєвих відмінностей. Наприклад, традиційне навчання орієнтоване на правильну відповідь, і за своєю суттю є формою передачі та засвоєння інформації. Натомість тренінг вимагає запитання та пошуку. Тренінгові форми навчання повністю охоплюють увесь потенціал особистості: рівень та обсяг її компетентності (мовної, мовленнєвої, соціокультурної), самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо. Звичайно, не слід відмовлятися від традиційної форми передачі знань, проте у світі швидких змін і безперервного старіння знань вона має дещо звужені рамки застосування. Стільці для учасників тренінгу доцільно розташовувати півколом, що сприяє створенню неформальної атмосфери, забезпечує можливість бачити всіх, засвідчує рівнозначність позицій кожного. Результатом застосування тренінгових методів є створення атмосфери відкритості, розвитку довіри, уваги та інтересу учасників один до одного.

Провідною складовою, яка забезпечує сприятливу атмосферу для навчання у тренінговій групі є правила, котрі має дотримуватися кожний учасник. Основні з них такі: цінування часу, ввічливість, позитивність, розмова від свого імені, добровільна активність, конфіденційність, «стоп», «піднята рука», зворотний зв'язок тощо.

Підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що інтерактивні методи мають ряд переваг, зокрема: висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь; розвиток гуманних стосунків між учнями; за той самий проміжок часу обсяг виконаної роботи набагато більший; формування вміння співпрацювати; розвиток навчальної діяльності (планування, рефлексія, контроль, самоконтроль).

Проте дослідники виділяють і недоліки інтерактивних методів навчання, зокрема: часто в одній групі опиняються різні за здібностями учні; група, створена за бажанням учнів, буде мати різні рівні навченості; у групах, що формуються за бажанням, досить висока сумісність, але при цьому відбувається психологічний тиск на тих, кого не хотіли обирати [7].

На нашу думку, до недоліків інтерактивних методів слід віднести ще й такі: різний тип темпераменту учнів (наприклад, меланхолікам треба більше часу на підготовку і т.д.); психологічна несумісність деяких учнів, яких учитель об'єднав у групу.

Таким чином, інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

1. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. — К., 1999.
2. Борецька Г.Е. Сучасні технології формування англійської компетенції в учнів основної і старшої школи / Навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах // Іноземні мови. – 2010. – №2.
3. Панина Т.С., Вавилова Л.Н. Современные способы активизации обучения. – М., 2008.
4. Огієвич О. Дидактична гра – шлях до підвищення якості навчання і виховання учнів. Анотація досвіду // Нова педагогічна думка. – 2005. – №1.
5. Осадчук Р. І. Дидактичні ігри у навчальному процесі школи // Педагогіка і психологія. – 1996. – №4.
6. Приставська А.Л. Ігрові технології навчання // Англійська мова та література. – 2011. – №11.
7. Галустов Р.А., Зубов Н.И. Творческие проекты студентов ТЭФ / Под ред. Р.А. Галустова. – Брянск, 1999.